

Toto zajímavé setkání, jehož se účastnili kromě vysokoškolských pedagogů především archiváři, bylo pro všechny přítomné jistě odborným přínosem. Těm, kteří nemohli do Liberce zavítat, budou přednesené příspěvky k dispozici v tištěné podobě. Tento publikační výstup tak vhodně doplní připravovaný sborník ze 17. celostátní archivní konference, která se konala v Liberci o rok dříve a jejímž hlavním tématem bylo další citlivé dějinné téma spojené s národnostně smíšeným pohraničím, totiž německá okupační správa v letech 1938–1945.

Karel Řeháček

„Intimní krajina“: Z akademie do přírody. Podoby krajinomalby ve střední Evropě 1860-1890. Západočeská galerie v Plzni, výstavní síň Masné krámy, 10. října 2018 – 27. ledna 2019

Pro své ohlédnutí za působivou prezentací krajinářské tvorby v podunajské monarchii v umělecky bouřlivé druhé polovině 19. věku jsem volil výraz „intimní krajina“, který asi nejlépe vystihuje pocity vnímavých návštěvníků této plzeňské, spíše komorní výstavy. Toto neobyčejně plodné období středoevropského malířství s důrazem na plenérovou krajinomalbu se kupodivu – navzdory sporům mezi národy mocnářství – vyznačovalo společnou touhou zachytit pocity umělce v samotném procesu tvorby, přehavost přírodních jevů a osobní malířův pohled na krajinu. Toto krédo, spojující umělce navzdory odlišným názorům, vyústilo v nápadnou a překvapivě obdobnou pestrost malířské tvorby, reagující osobitým způsobem i na širší podněty a impulsy. K inspiračním zdrojům, ze kterých středoevropští krajináři čerpali, patřila zejména tzv. barbizonská škola. Francouzští malíři z této skupiny, stejně jako jejich následovníci z rakouské monarchie i celé Evropy, usilovali v duchu naturalismu o zachycení přehavých přírodních jevů a zprostředkování svého osobního pohledu na krajinu. Ve středoevropském prostoru se tak projevil nové a pozoruhodné přístupy, posouvající postromantickou krajinomalbu směrem k expresionismu.

Cílem výstavy, uspořádané ve spolupráci se Slovenskou národní galerií v Bratislavě, bylo představit důležitá střediska krajinářského školení, která měla vliv na zobrazování naturalistických motivů, a to právě v době, kdy se v duchu barbizonské školy uvolňuje přístup ke ztvárnění přírody. Obrazová prezentace má proto jedinečný průkopnický ráz, protože tématu středoevropské krajinomalby v rámci habsburské říše v letech 1860–1890 zatím nebyla věnována

příliš velká pozornost. Díky této srovnávací expozici se podařilo zmapovat tvorbu umělců, jejichž tvorba navzdory regionálním odlišnostem svědčí o kontaktu se soudobými centry výtvarného umění. Téměř všichni zde zastoupení malíři, Češi, Maďaři, Rakušané, sice vycházeli z různých národních kořenů, ale jejich tvorbu spojovala osobní východiska, dosažená především na studijních cestách a stážích ve Vídni, Praze, Mnichově a Francii, často i díky osobnímu kontaktu s Barbizonem u Paříže, dobovou Mekkou evropských plenéristů. Nepochybně v jejich pojetí krajinářské tvorby hrála roli také holandská malba a vizuálně atraktivní prostředí Itálie. Není sporu o tom, že tato „plenérová krajinomalba“, tzv. Freilichtmalerei, pomáhala prosadit nové umělecké tendence směřující od lyrické krajinomalby k impresionismu. Orientace na živou skutečnost domácího a venkovského prostředí přispěla k postupné transformaci krajinomalby směrem k modernímu umění. V kompozičních schématech se častěji akcentuje nízký horizont a z hlediska malířské techniky se více projevuje pastózní rukopis a svobodnější práce s barvou. V krajinomalbě, jako významném žánru 19. století, se tak koncem předminulého věku projevil markantní vývoj směřující k modernímu pojetí malby. Důraz byl kladen nejen na nová témata a obrazové formy, ale zejména na vystižení nálady. Na výstavě představená a prezentovaná generace krajinářů ovládala jistě bravurně malířskou techniku, ale dnes si je ceníme za schopnosti zachytit svět přírody i lidí s jedinečnou atmosférou a citem pro prchavý okamžik.

Z českých mistrů zaujmou plátna Antonína Chittussiho (tvořícího také ve Francii, a dokonce i přímo v Barbizonu), zejména obrazy ze sbírek Západočeské galerie: Výlov rybníka Svět a Zimní krajina. Z pokladnice ZČG byl vybrán i Čapí sněm Julia Mařáka. Kolekci jejich domácích soupeřníků tvoří výběr z krajinomaleb Václava Brožíka, Vojtěcha Hynaise, Bedřicha Havránka, Soběslava Pinkase a Zdenky Braunerové. Z u nás málo známých obrazů uherských (maďarských) umělců dominují krajinářské výjevy, které namaloval Mihály Munkácsy, a zvláště působivý László (Ladislav) Mednyánszky (Vybírání brambor pod Tatrami či Noční poutníci u kříže, obě díla Slovenská NG) nebo Tina Blau (Krajina v pustě). Německo-rakouské malíře tu zastupují mj. obrazy Maxmilána Haushofera (Jezerní krajina), Eugena Jettela (Strniště se zelenou károu) či Wilhelma Riedela (Příboj).

Vydařená výstava, připravená společně dvojicí Katarína Beňová (autorka námětu) a Ivana Jonáková (kurátorka), nesporně obohatila kulturní život Plzně o mezinárodní výstavnický projekt, díky kterému se podařilo veřejnosti představit cenné a v českém prostředí neznámé exponáty ze slovenských, maďarských a rakouských galerií a muzeí. Obrazy českých malířů, spolutvůrců

této „nové vlny“ středoevropského plenérové malířství, pocházejí hlavně ze sbírek Západočeské galerie. A nelze si nepovzdechnout nad smutnou skutečností, že Plzni (nedávno, 2015, evropskému hlavnímu městu kultury) dosud chybí nová budova (již předlouho plánovaná) Západočeské galerie, kde by tyto i další poklady českého malířství byly trvale zpřístupněny a vystaveny.

Jan Kumpéra